

УДК 94:378]37.011.3-051:005.336.2

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.4.2.24>**В. І. ДЕНИСЮК***кандидат історичних наук, доцент,**доцент кафедри історії України та археології,**Волинський національний університет імені Лесі Українки,**м. Луцьк, Україна**Електронна пошта: [denysuk.v@gmail.com](mailto:denysuk.v@gmail.com)**<https://orcid.org/0000-0003-1660-0070>***ГОТОВНІСТЬ МОЛОДИХ ВЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

У статті розглянуто проблему готовності молодих вчителів історії до професійної діяльності (на основі анкетування вчителів історії Волинської області). Схарактеризовано головні підходи до визначення поняття «готовність до професійної діяльності», а також критерії його дефініції. Проаналізовано головні методичні проблеми, з якими стикаються молоді вчителі на початку професійної діяльності (брак психолого-фасилітативних знань і навичок, брак знань з історії, брак методичних вмінь, умінь роботи з документами, комп'ютером і програмним забезпеченням), а також їх імовірні причини (нестача практичного досвіду; невідповідність підготовки (освітньої програми) в університеті вимогам до вчителя в школі; необізнаність із вимогами до вчителя в школі; нестача психолого-фасилітативних вмінь у роботі з учнями). З'ясовано особливості методичних проблем відповідно до вікового критерію. Досліджено важливість основних професійних якостей (організаційні й управлінські здібності, емпатія, цілеспрямованість, працездатність, лідерські якості, самоконтроль, дисциплінованість, стресостійкість, комунікаційні здібності, уміння працювати самостійно й у команді, аналітичні здібності, гнучкість) і професійних компетентностей вчителя для готовності до професійної діяльності. Установлено головні рекомендації щодо підвищення професійності й конкурентоспроможності майбутніх вчителів історії (студентів, що навчаються за спеціальністю 014 «Середня освіта (Історія)»), зокрема щодо посилення практичної складової частини в освітній програмі. Результати дослідження візуалізовано в статті за допомогою діаграм. Здійснено порівняння окремих елементів державної політики у сфері підготовки вчителів в Україні та європейських державах.

**Ключові слова:** готовність до професійної діяльності, вчитель історії, професійні якості, професійні компетентності, підготовка до професійної діяльності.

**Вступ.** Вчитель відіграє центральну роль в освітньому процесі. Його професійна підготовка є вагомою передумовою для якісного освітнього процесу. Суттєвим елементом сучасної педагогічної діяльності є здатність пристосовуватися до нових викликів в умовах інформаційного суспільства, в тому числі орієнтуватися у вирі величезної кількості поточної інформації, а також формувати відповідні компетентності в учнів [Garrone-Shufran 2020 : 2]. Незважаючи на нові можливості для навчання та зростання ролі вчителя в освітньому процесі, найпоширенішими проблемами працевлаштування вчителів в Європі залишаються їх нестача й збільшення їхнього середнього віку. Своєю чергою це пов'язано з низкою інших проблем, особливо в умовах пандемії та дистанційного навчання [European 2021 : 32; European 2018 : 9, 16]. У сформульованому контексті в новому світлі постає питання підготовки й готовності молодих вчителів до професійної діяльності.

**Постановка проблеми.** Окрім традиційних для кожного вчителя проблем у професійній діяльності, вчитель-початківець стикається з низкою додаткових. Вони визначаються принциповою зміною ролі колишнього випускника закладів вищої освіти (далі – ЗВО). Від категорії «кого навчають» він переходить до категорії «хто навчає». Молодий вчитель може сприймати таку трансформацію по-різному. Без сумніву, важливою в такому контексті є світоглядна позиція, життєві цілі, забезпеченість мінімальними життєвими потребами, рівень підготовки випускника, освітнє середовище у ЗВО, де він навчався, державна політика у сфері освіти, зокрема щодо вчителів, і багато інших факторів і мотивів [Онищенко 2021; Партола 2020; European 2018 : 35].

**Аналіз попередніх досліджень.** Проблема готовності до професійної діяльності молодих вчителів досить актуальна. Зокрема, тему цифрової компетентності в контексті підготовки

майбутніх педагогів досліджували В. Візнюк [Візнюк 2019], Г. Генсерук, С. Мартинюк [Генсерук, Мартинюк 2021]. Інші компетентнісні складові частини означеної теми були предметом досліджень О. Резунової, О. Передерій [Резунова, Передерій 2020], М. Сапогова [Сапогов 2020], А. Чурсіної [Чурсина 2014]. Над факторами формування готовності вчителів працювали Н. Онищенко [Онищенко 2020], В. Партола, Н. Смолянук, Т. Собченко [Партола, Смолянук, Собченко 2020].

**Мета статті** – дослідити проблему готовності молодих вчителів історії до професійної діяльності.

#### **Методи й організація дослідження.**

В основу дослідження було покладено анкетування вчителів історії Волинської області (усього було заповнено 43 анкети). Вікові категорії респондентів представлені відносно пропорційно. За досвідом основну частину анкетованих склали вчителі, що мали стаж не більше 15 років (1–3 роки (25,6% респондентів), 4–10 років (18,6%), 11–15 років (18,6%)), а також є категорія вчителів зі стажем 16–20 років (14%) і понад 20 років (23,3%). Усі вчителі, що пройшли анкетування, мали профільну базову освіту (кваліфікації «вчитель історії», «історик», «викладач історії» та інші). Із 43 респондентів лише четверо отримали вищу освіту не у Волинському національному університеті імені Лесі Українки. Анкета містила питання, які стосувалися досвіду початку роботи в школі, в тому числі оцінки власної готовності працювати на посаді вчителя історії на початку кар'єри, методичних проблем і причин основних труднощів на такому етапі роботи, оцінки професійних якостей і компетентностей учителя історії за ступенем важливості, а також питання щодо рекомендацій для підвищення професійності вчителя історії та конкурентоспроможності випускників спеціальності 014 «Середня освіта (Історія)».

**Виклад основного матеріалу.** Серед науковців, які займаються питаннями готовності до професійної діяльності, можна виділити два основні підходи до розуміння поняття:

1) готовність як сукупність мотиваційних, емоційних і вольових якостей особистості (загальний психологічний стан; спрямованість

особистості на виконання певних дій), що можна визначити як психологічну готовність;

2) готовність як комплекс здібностей, що містить різні властивості та якості особистості, які можна трактувати як компетентнісну готовність.

Готовність до професійної діяльності містить низку компонентів, у тому числі готовність до професійного саморозвитку, впровадження інноваційних технологій та інше [Делікатна 2020 : 169; Дорошенко 2020 : 20–21; Резунова, Передерій 2020 : 272–274; Чурсина 2014 : 18–19]. Цілком обґрунтована думка про те, що визначена проблема повинна розглядатися комплексно, тобто містити психологічну й компетентнісну складові частини.

Компетентнісна готовність вчителя передбачає певний рівень формування згаданих здібностей. У випадку професійної компетентності вчителя середньої школи йдеться про загальнопедагогічні й предметні уміння та знання [Сапогов 2020 : 101–102]. Система підготовки фахівців за педагогічними спеціальностями в українських ЗВО концептуально близька до європейських аналогів, за якими «якісна базова педагогічна освіта має поєднувати знання з предмета, педагогічну теорію та достатню педагогічну практику» [Еуропей 2021 : 66].

Відповідно до професійного стандарту вчителя умовами допуску до роботи за професією є педагогічна освіта, вільне володіння державною мовою, певні моральні якості, відповідний фізичний і психічний стан здоров'я та інше. Окрім того, професійний стандарт визначає перелік та опис компетентностей вчителя, трудових функцій [Професійний стандарт 2020].

У відповідях на питання «Оцініть Вашу професійну готовність працювати на посаді вчителя історії на початку вчительської кар'єри» (10-бальна шкала, де 1 – зовсім не готовий, 10 – повністю готовий) середньоарифметична оцінка респондентів складала 7,11 бала. Анкетування не показало суттєвих розбіжностей між оцінками категорій вчителів із різним стажем. Для вчителів зі стажем 1–3 роки середнє значення оцінки становило 7,73 бала, 4–10 років – 6,75 бала, 11–15 років – 6,63 бала, 16–20 років – 7,17 бала, понад 20 років – 7,1 бала (див. діаграму 1).



Діаграма 1

У досліджуваному аспекті особливу цікавість викликає характер методичних проблем на початку роботи в школі вчителів історії. 21 вчитель (48,8% від загальної кількості) відповів, що основною методичною проблемою в цей період роботи був брак навичок із методики навчання історії, 14 (32,6%) – брак психолого-фасилітативних знань і навичок, 12 (27,9%) – брак навичок роботи з документами, 10 (23,3%) – брак навичок роботи з комп'ютером і програмним забезпеченням, 3 (7%) – брак знань з історії. Лише 4 вчителі (9,3%) вважали, що ніяких проблем методичного характеру не виникало. Цікаво, що 83% вчителів із досвідом 16–20 років і 50% – понад 20 років відзначили брак навичок роботи з комп'ютером і програмним забезпеченням як основну методичну проблему на початку педагогічної кар'єри. З молодших вікових груп (зі стажем 1–3, 4–10 і 11–15 років) ніхто не відзначив такий варіант відповіді. Це свідчить про те, що випускники ЗВО останніх 15 років, які стають вчителями історії, мають високий рівень навичок роботи з комп'ютером, а для вчителів старшого покоління початок застосування комп'ютера в роботі був складним. В умовах інформаційного суспільства так звана «цифрова» компетентність є необхідною умовою роботи на посаді вчителя [Візнюк 2019; Генсерук, Мартинюк 2021]. Характерно, що в освітніх системах європейських країн роль і значення інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) визнавалися пріоритетним державою та вчителями досить давно, водночас існували серйозні проблеми щодо підвищення рівня користування ІКТ вчителями

ще у 2018 р. [European 2018 : 17]. Віковий зріз питання свідчить про те, що вчителі з меншим стажем частіше мають проблеми зі шкільною документацією на початку професійної діяльності (1–3 роки – 45%, 4–10 років – 50% за середнього значення 23%).

Результати анкетування свідчать про те, що головною причиною труднощів на початку роботи в школі є нестача практичного досвіду (36 із 43 респондентів (83,7%) відзначили цей варіант), меншою мірою – невідповідність підготовки (освітньої програми) у ЗВО вимогам до вчителя в школі (15 респондентів, 34,9%), нестача психолого-фасилітативних вмій у роботі з учнями (11 респондентів, 25,6%), необізнаність із вимогами до вчителя в школі (9 респондентів, 20,9%).

Існують різні підходи до визначення критеріїв вимірювання професійної компетентності вчителя. Зокрема, критерієм її оцінювання може слугувати рівень сформованості професійно-педагогічних умінь [Сапогов 2020 : 103]. У такому відношенні корисним може бути досвід європейських країн. Рамка компетентностей вчителів у країнах Європи дещо відрізняється, але загалом містить психологічні, педагогічні й предметні компетентності, а також здатності вчителя комунікувати з батьками й іншими зацікавленими сторонами. Критерієм вимірювання професійної компетентності може слугувати рівень забезпечення вимог до вчителів, що за стандартами європейських інституцій базуються на шести критеріях:

- 1) результати оцінювання діяльності вчителя;
- 2) професійний стаж;

- 3) володіння специфічними компетентностями;
- 4) професійний розвиток;
- 5) дослідницька діяльність;
- 6) розробка або проведення курсів професійного розвитку [European 2018 : 14; Sadovets 2021 : 64].

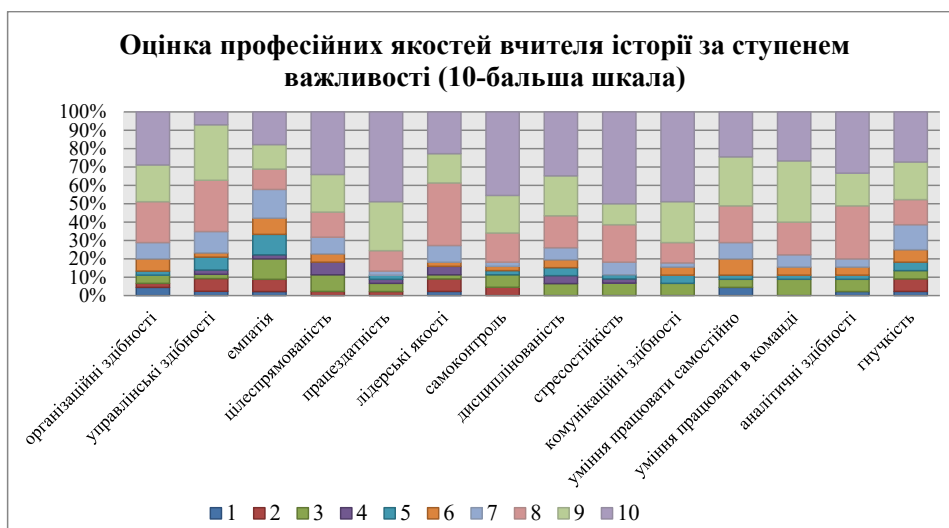
Для якісного виконання своїх обов'язків вчитель повинен володіти певними професійними якостями. До таких можна віднести: організаційні й управлінські здібності, емпатію, цілеспрямованість, працездатність, лідерські якості, самоконтроль, дисциплінованість, стресостійкість, комунікаційні здібності, вміння працювати самостійно й у команді, аналітичні здібності, гнучкість. Респондентам було запропоновано оцінити їх за 10-бальною шкалою за ступенем важливості (1 – найменш важлива, 10 – найважливіша)». Відповіді засвідчили, що вчителі історії вважають найменш важливою з перерахованих емпатію (середнє значення – 6,93 бала) (див. діаграму 2). Характерно, що емпатія, зокрема повага вчителем учня, доброзичливість, намагання зрозуміти учня, є однією з рис, які учні найбільше цінують у вчителях [Баханов 2008 : 12]. Дані заслуговують на прискіпливу увагу, адже кардинальна невідповідність у пріоритетах учителя та учня можуть формувати небажані конфлікти.

Менш ніж вісім балів у середньому були оцінені управлінські здібності (7,28 бала), лідерські якості (7,97 бала) і гнучкість (7,72 бала). Категорія професійних якостей, що в серед-

ньому була оцінена між вісьмома й дев'ятьма балами, містить цілеспрямованість (8,02 бала), організаційні здібності (8,19 бала), вміння працювати самостійно (8,26 бала), аналітичні здібності (8,53 бала), вміння працювати в команді (8,58 бала), самоконтроль (8,59 бала), дисциплінованість (8,7 бала) і стресостійкість (8,74 бала). Зокрема, було високо оцінено стресостійкість, самоконтроль і дисциплінованість, що є важливими складовими елементами педагогічної діяльності. Учитель постійно перебуває під значним психологічним тиском, тому вміння контролювати свої емоції, здатність до саморегулювання вкрай необхідні в роботі [Педагогічна майстерність 2008 : 37–38]. Найвище вчителі історії оцінили комунікаційні здібності (9,02 бала) і працездатність (9,11 бала).

Цікаві результати анкетування щодо важливості професійних компетентностей учителя історії. Найнижче (в середньому 6,26 бала за 10-бальною шкалою) була оцінена здатність формувати в учнів предметні компетентності, найвище – здатність здійснювати об'єктивний контроль та оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з історії (8,93 бала), здатність формувати високу історичну й громадянську свідомість, політичну культуру, національну гідність та історичну національну пам'ять (8,66 бала), здатність володіти категоріально-поняттєвим апаратом і хронологією історичної науки (8,53 бала).

У процесі формування професійної компетентності майбутній вчитель повинен



Діаграма 2

пам'ятати про те, що вона значною мірою залежить від прагнення реалізувати внутрішній потенціал відповідно до особистісних уявлень про себе і свій шлях у житті. Вступ учителя до професії є важливим кроком для нього, оскільки це визначає подальший напрям особистісного й професійного розвитку [Коваленко 2020 : 101].

Але не менш важливою від прагнення молодого педагога до професійної самореалізації є державна політика щодо молодих вчителів. У такому відношенні однією з найсерйозніших (заодно спільною для багатьох європейських держав) є проблема «правильного» введення вчителя-початківця до професійної діяльності. Європейський досвід підказує, що державна підтримка повинна бути на такому етапі розвитку вчителя виваженою, збалансованою та мати комплексний характер. У такому відношенні важливе консультування старших колег, підтримка шкільного керівництва й стимулювання професійного зростання, в тому числі в роботі над своїми слабкими сторонами [European 2021 : 34, 60–61].

Анкетування засвідчує, що, на думку вчителів історії, важливо покращувати педагогічну складову частину в освітній програмі. На питання «Якщо повернутися в студентські роки, яким навчальним дисциплінам Ви б приділили більше уваги?», де можна було відзначити кілька варіантів, найчастіше респонденти відзначали варіанти «методика навчання історії» (76,7%) і «практика в закладах загальної середньої освіти» (60,5%). Це свідчить про

потребу збільшення практичної складової частини в професійній підготовці майбутніх вчителів, що відповідає практиці європейських країн. Незважаючи на те, що досвід держав ЄС є досить різноманітним у такому відношенні (практика може вираховувати в кредитах ECTS, годинах, днях, тижнях або навіть місяцях), понад 80% вчителів європейських країн проходять навчання з предметної та загальної педагогіки [Коваленко 2020 : 100–101; European 2021 : 67–70].

Важливою складовою частиною професійної готовності вчителя є здатність організувати свою роботу. 21 респондент (48,8%) відзначив, що навчився це робити дуже добре під час навчання, 18 (41,9%) – недостатньо добре й лише 4 (9,3%) – не навчилися.

Для підвищення професійності в студентів, які навчаються за спеціальністю 014 «Середня освіта (Історія)», респонденти відзначили необхідність більше вивчати практичний досвід (88,4% респондентів) і сучасні тенденції розвитку освіти (67,4%), дещо менше – необхідність вивчення ситуативних прикладів (32,6%), привчання студентів до самостійної роботи (25,6%), поглиблення спеціалізації підготовки студентів (23,3%). Найменшу увагу, на думку вчителів історії, серед запропонованих варіантів привернула потреба вивчення іноземного досвіду вчителювання (див. діаграму 3). Такі дані в черговий раз свідчать про потребу поглиблення практичної підготовки студентів за спеціальністю 014 «Середня освіта (Історія)».



Діаграма 3

Окрім того, на питання «Що потрібно змінити під час навчання студентів за спеціальністю 014 «Середня освіта (Історія)» для підвищення конкурентоспроможності майбутніх вчителів?» 62,8% респондентів відзначило варіант «збільшення в рамках практики студентів у школах їхньої активної участі в освітньому процесі в школі», 58,2% – «збільшення в рамках практики студентів у школах їхнього ознайомлення з освітнім процесом у школі», тобто активний і пасивний варіанти педагогічної практики студентів. Характерно, що не менш важливим шляхом підвищення конкурентоспроможності майбутніх вчителів історії респонденти вважають моделювання на аудиторних заняттях основних елементів практичної діяльності вчителя (55,8%).

**Висновки.** Готовність до професійної діяльності є інтегральною компетентністю,

яка містить як психологічні, так і професійні передумови й здатності. Значну роль у розвитку такої категорії відіграє психологічне налаштування особистості й державна політика у сфері освіти. Анкетування вчителів історії засвідчило, що практична складова частина є ключовим елементом, який вимагає збільшення в структурі підготовки майбутніх вчителів історії. Прискіпливої уваги заслуговують результати анкетування вчителів щодо пріоритетності професійних якостей, зокрема відносно низька оцінка емпатії. Рекомендації щодо підвищення рівня професійності й конкурентоспроможності випускників спеціальності «Середня освіта (Історія)» пов'язані переважно зі збільшенням практичної складової частини й необхідністю вивчення сучасних тенденцій розвитку освіти в підготовці фахівців.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Баханов К. Організація особистісно орієнтованого навчання. Порадник молодого вчителя історії. Харків : Основа, 2008. 159 с.
2. Візнюк В. Цифрова компетентність майбутніх педагогів як невід'ємна складова професійної підготовки. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка.* 2019. № 1. С. 130–136. DOI: <https://doi.org/10.25128/2415-3605.19.1.17> (дата звернення: 25.09.2021).
3. Генсерук Г., Мартинюк С. Методична складова системи розвитку цифрової компетентності майбутніх учителів гуманітарного профілю. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка.* 2021. Т. 1. № 1. С. 121–131. DOI: <https://doi.org/10.25128/2415-3605.21.1.15> (дата звернення: 10.10.2021).
4. Делікатна Н. Готовність майбутнього вчителя початкової школи до застосування інноваційних педагогічних технологій. *Інноваційна педагогіка.* 2020. Випуск 23. Т. 1. С. 167–171. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/23-1.37> (дата звернення: 01.10.2021).
5. Дорошенко Т. Аналіз стану сформованості готовності менеджерів авіаційної галузі до професійної самореалізації (на основі анкетування). *Інноваційна педагогіка.* 2020. Випуск 20. Т. 1. С. 20–25. URL: [http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/20/part\\_1/6.pdf](http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/20/part_1/6.pdf) (дата звернення: 25.09.2021).
6. Коваленко Л. Культура професійної самореалізації вчителя як наукова проблема педагогіки вищої школи. *Інноваційна педагогіка.* 2020. Випуск 21. Т. 2. С. 98–101. URL: [http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/21/part\\_2/24.pdf](http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/21/part_2/24.pdf) (дата звернення: 01.10.2021).
7. Онищенко Н. Вплив освітнього середовища вищої школи на формування готовності майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності. *Інноваційна педагогіка.* 2021. Випуск 31. Т. 1. С. 133–138. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/31-1.28> (дата звернення: 02.10.2021).
8. Партола В., Смолянук Н., Собченко Т. Поняття ціннісного ставлення майбутніх педагогів до професійної діяльності. *Інноваційна педагогіка.* 2020. Випуск 21. Т. 2. С. 165–168. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2019.21.2-37> (дата звернення: 27.09.2021).
9. Педагогічна майстерність : Підручник / І. Зязюн, Л. Крамущенко, І. Кривонос та ін. ; За ред. І. Зязюна. 3-тє вид., допов. і перероб. Київ : СПД Богданова А. М., 2008. 376 с.
10. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» : Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23 грудня 2020 р. № 2736. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=22469103-4e36-4d41-b1bf-288338b3c7fa&title=RestrProfesiinikhStandartiv> (дата звернення: 26.09.2021).
11. Резунова О., Передерій О. Професійна готовність викладачів до здійснення інноваційної педагогічної діяльності. *Pedagogical and psychological sciences: regularities and development trends* : Collective monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2020. P. 269–284. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-023-0-17> (дата звернення: 29.09.2021).

12. Сапогов М. Професійна компетентність учителя як визначальна фахова характеристика. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Випуск 23. Т. 2. С. 100–104. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/23-2.20> (дата звернення: 05.10.2021).
13. Чурсина А. Формирование готовности к профессиональному саморазвитию студентов как приоритетное направление развития вуза. *Современная высшая школа: инновационный аспект*. 2014. № 1. С. 18–21.
14. European Commission/EACEA/Eurydice. *Teachers in Europe: Careers, Development and Well-being*. Eurydice Report. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2021. 188 p.
15. European Commission/EACEA/Eurydice. *Teaching Careers in Europe: Access, Progression and Support*. Eurydice Report. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2018. 128 p.
16. Garrone-Shufran S. Preparing Teachers to Teach the Language of History. *Teaching History*. 2020. No. 45 (2). P. 2–17. DOI: <https://doi.org/10.33043/TH.45.2.2-17> (Last accessed: 05.10.2021).
17. Sadovets O. Teacher career development in European countries and its consistency with teacher competence framework. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2021. № 11 (1). С. 63–71. URL: <https://www.khnu.km.ua/root/files/02/2021/11.pdf> (Last accessed: 29.09.2021).

#### REFERENCES

1. Bakhanov, K. (2008). Orhanizatsiia osobystisno oriientovanoho navchannia. *Poradnyk molodoho vchytelia istorii* [Organization of personality-oriented learning. A guide for a young history teacher]. Kharkiv: Osнова [in Ukrainian].
2. Vizniuk, V. (2008). Tsyfrova kompetentnist maibutnikh pedahohiv yak nevidiemna skladova profesiinoi pidhotovky [Digital competence of future teachers as an integral part of professional training]. *Naukovi zapysky Ternopil'skoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: Pedahohika*, 1, pp. 130–136. Retrieved from <https://doi.org/10.25128/2415-3605.19.1.17> (Last accessed: 25.09.2021) [in Ukrainian].
3. Henseruk, H., Martyniuk, S. (2021). Metodychna skladova systemy rozvytku tsyfrovoy kompetentnosti maibutnikh uchyteliv humanitarnoho profilu [Methodical component of the system of digital competence development of future teachers of the humanities]. *Naukovi zapysky Ternopil'skoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: Pedahohika*, 1 (1), pp. 121–131. Retrieved from <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/23-1.37> (Last accessed: 10.10.2021) [in Ukrainian].
4. Delikatna, N. (2020). Hotovnist maibutnoho vchytelia pochatkovoї shkoly do zastosuvannia innovatsiinykh pedahohichnykh tekhnolohii [Readiness of the future primary school teacher to apply innovative pedagogical technologies]. *Innovatsiina pedahohika*, 23 (1), pp. 167–171. Retrieved from <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/23-1.37> (Last accessed: 01.10.2021) [in Ukrainian].
5. Doroshenko, T. (2020). Analiz stanu sformovanosti hotovnosti menedzheriv aviatsiinoї haluzi do profesiinoї samorealizatsii (na osnovi anketuvannia) [Analysis of the state of readiness of aviation managers for professional self-realization (based on questionnaires)]. *Innovatsiina pedahohika*, 20 (1), pp. 20–25. Retrieved from [http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/20/part\\_1/6.pdf](http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/20/part_1/6.pdf) (Last accessed: 25.09.2021) [in Ukrainian].
6. Kovalenko, L. (2020). Kultura profesiinoї samorealizatsii vchytelia yak naukova problema pedahohiky vyshchoї shkoly [The culture of professional self-realization of a teacher as a scientific problem of higher school pedagogy]. *Innovatsiina pedahohika*, 21 (2), pp. 98–101. Retrieved from [http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/21/part\\_2/24.pdf](http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/21/part_2/24.pdf) (Last accessed: 01.10.2021) [in Ukrainian].
7. Onyshchenko, N. (2021). Vplyv osvithnoho seredovyshcha vyshchoї shkoly na formuvannia hotovnosti maibutnikh uchyteliv do innovatsiinoї vykhovnoї diialnosti [The influence of the educational environment of higher education on the formation of the readiness of future teachers for innovative educational activities]. *Innovatsiina pedahohika*, 31 (1), pp. 133–138. Retrieved from <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/31-1.28> (Last accessed: 02.10.2021) [in Ukrainian].
8. Partola, V., Smolianiuk, N., Sobchenko, T. (2020). Poniattia tsinnisnoho stavlennia maibutnikh pedahohiv do profesiinoї diialnosti [The concept of the value attitude of future teachers to professional activity]. *Innovatsiina pedahohika*, 21 (2), pp. 165–168. Retrieved from <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2019.21.2-37> (Last accessed: 27.09.2021) [in Ukrainian].
9. Pedahohichna maisternist (2008). [Pedagogical skills]. Pidruchnyk / I. Ziaziun, L. Kramushchenko, I. Kryvonos ta in.; Za red. I. Ziaziuna. Kyiv: SPD Bohdanova A.M.
10. Profesiinyi standart za profesiiamy “Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity”, “Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity”, “Vchytel z pochatkovoї osvity (z dyplomom molodshoho spetsialista)” : nakaz Ministerstva rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy (2020). [Professional standard by professions “Primary school teacher of general secondary education”, “Teacher of general secondary education”, “Primary education teacher (with a diploma of junior specialist)” : order of the Ministry of Economy, Trade and Agriculture of Ukraine]. Retrieved from <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=22469103-4e36-4d41-b1bf-288338b3c7fa&title=RestrProfesiinikhStandartiv> (Last accessed: 26.09.2021) [in Ukrainian].

11. Rezunova, O., Perederii, O. (2020). Profesiina hotovnist vykladachiv do zdiisnennia innovatsiinoi pedahohichnoi diialnosti [Professional readiness of teachers to carry out innovative pedagogical activities] / Pedagogical and psychological sciences: regularities and development trends : Collective monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing. Retrieved from <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-023-0-17> (Last accessed: 29.09.2021) [in Ukrainian].
12. Sapohov, M. (2020). Profesiina kompetentnist uchytelia yak vyznachalna fakhova kharakterystyka [Teacher's professional competence as a defining professional characteristic]. *Innovatsiina pedahohika*, 23 (2), pp. 100–104. Retrieved from <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/23-2.20> (Last accessed: 05.10.2021) [in Ukrainian].
13. Chursyna, A. (2014). Formirovaniye gotovnosti k professionalnomu samorazvitiyu studentov kak prioritetnoye napravleniye razvitiya vuza [Formation of readiness for professional self-development of students as a priority direction of the development of the university]. *Sovremennaya vysshaya shkola: innovatsionnyy aspekt*, 1, pp. 18–21 [in Russian].
14. European Commission/EACEA/Eurydice. (2021). Teachers in Europe: Careers, Development and Well-being. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
15. European Commission/EACEA/Eurydice. (2018). Teaching Careers in Europe: Access, Progression and Support. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
16. Garrone-Shufran S. Preparing Teachers to Teach the Language of History. *Teaching History*. 2020. No. 45 (2). P. 2–17. DOI: <https://doi.org/10.33043/TH.45.2.2-17> (Last accessed: 05.10.2021).
17. Sadovets, O. (2021). Teacher career development in European countries and its consistency with teacher competence framework. *Porivnialna profesiina pedahohika*, 11 (1), pp. 63–71. Retrieved from <https://www.khnu.km.ua/root/files/02/20211/11.pdf> (Last accessed: 05.10.2021).

---

## V. I. DENYSIUK

*PhD in History, Associate Professor,*

*Associate Professor at the Department of History of Ukraine and Archeology,*

*Lesya Ukrainka Volyn National University,*

*Lutsk, Ukraine*

*E-mail: denysuk.v@gmail.com*

*<https://orcid.org/0000-0003-1660-0070>*

## READYNESS OF YOUNG HISTORY TEACHERS FOR PROFESSIONAL ACTIVITY

The problem of young history teachers' readiness for professional activity (on the basis of a questionnaire of history teachers in the Volyn region) has been considered in the article. The main approaches to the definition of the concept of "readiness for professional activity" have been described, as well as the criteria for determining readiness. The main methodological problems faced by young teachers at the beginning of their professional activity (lack of psychological and facilitative knowledge and skills, lack of knowledge of history, lack of methodological skills, as well as skills in working with documents, computer and software) and their probable reasons (lack of practical experience; inconsistency of training (educational program) at the university with the requirements for a teacher at school; ignorance of the requirements for a teacher at school; lack of psychological and facilitative skills in working with pupils) have been analyzed. Features of methodical problems according to age criteria have been considered. The importance of the main teacher's professional qualities (organizational and managerial capacities, empathy, purposefulness, capacity for work, leadership qualities, self-control, discipline, stress resistance, communication skills, capacity to work independently and in a team, analytical capacities, flexibility) and professional competencies for readiness for professional activity has been analyzed. The main recommendations for improving the professionalism and competitiveness of future history teachers (students studying in the specialty 014 "Secondary Education (History)"), in particular to strengthen the practical component of the educational program, have been established. The results of the study have been visualized in the article with the help of diagrams. A comparison of certain elements of state policy in the field of teacher training in Ukraine and European countries has been done.

**Key words:** readiness for professional activity, history teacher, professional qualities, professional competencies, preparation for professional activity.